

מטבחים

עלון מידע למטיילים למדריכים ולתושבי שדה בוקר והסביבה

"היום, אתם יצאים, בחדשי, האביב והיה כי-יביאך יהיה אל-ארץ הפנעני והזיתי והאמרי והזוי והיבסי, אשר נשבע לאבתך לתת לך, ארץ זבת חלב, ודבש"

שמות י"ג

מעט גשמים ושיטפונות, פריחה מדברית, אירוס ירוחם וציפורים נודדות... כל אלו הם חלק מהאביב המדברי הפוקד אותנו כעת.

חג חירות שמח של מרחבים גדולים, שקטים ופתוחים.

צוות ביס"ש שדה-בוקר

צבעוני ברכס חלוקים
צילמה: דנה מנקס

עדכונים מהשטח

- 'גשם': עד כה ירדו אצלנו כ- 40 מ"מ, הממוצע הרב שנתי עומד על 97 מ"מ.
- 'דיווחי שיטפונות' אלו הם המקומות שזרמו בחודש האחרון ע"פ עדכונים מהשטח: נחל צין תיכון, נחל שועלים, נחל חווארים, נחלי הר הנגב הגבוהה, נחל דיבשון, נחל ילק, נחל צפית, נחל פרס ועוד מעטים...
- 'דיווחי גבים' אלו הם המקומות המחזיקים מים ע"פ דיווחים מהשטח: גבי ימין (מים מהחורף שעבר), גב חווה (מים מהחורף שעבר), עין ירקעם, עין צפית, גבי פרס, עין סהרונים (ת'מילה), גב זרחן (רדוד מאוד – יתרוקן בקרוב), מאגורת וגב כביר. **מקורות מים יבשים או שהתמלאו והתייבשו:** גבי נחל גוב, גב נחל ילק, באר חורשה, גבי נחל צין עליון.
- **פריחה:** בעקבות הגשמים המעטים שירדו באזורנו, ניתן לצפות בפריחה מדברית של מגוון צמחים. בין הצמחים הפורחים אפשר לראות את העיריוני הצהוב בהר חורשה, בבורות לוח ניתן לראות: ערדניות, קרקשים (גם במקומות נוספים), כלניות, צבעוני ססגוני, שקד הרמון, שמשון שלחופיות, מקור חסידה שער וגדול, זהבית השלוחות ועוד. ישנם קצת צבעוניים ברכס חלוקים, אירוס צהרון במעלה עלי ומקומות נוספים, עיריות במישור ימין, מקור חסידה ברחבי המדבר, הסילון הקוצני פורח באזורים החמים, אירוס טוביה נצפה בדרום מע' הרמון לפני חודש. באופן כללי הפריחה חלשה מאוד השנה עקב הגשמים והמועטים.
- בנוסף, ניתן לצפות בפריחתם של **אירוסי ירוחם** אשר פורחים כעת במלוא תפארתם. באותו המקום ניתן גם לצפות בעיריות, צבעוניים ופריחת בן-שלח. ראו כתבה בעמוד הבא.
- **נדידה:** נדידת האביב של הציפורים כעת בעיצומה... חולפות ציפורים רבות מאוד בעיקר מעל הערבה וגם מעלינו. בין השאר עוברות פה: חסידות רבות, עקבים מזרחיים, עיטי חורש, שקנאים ועגורים. אל המדרשה הגיעו חכליליות עצים, סיבכיים וסיסים רבים.
- בתקופה זו מתחילה בקיעה של גוזלי הנשרים, באזורנו ישנם 7-8 אתרי קינון של נשרים עם גוזלים. כמו כן ניתן לראות את הרחמים הרבים שחזרו לאזורנו.
- חברת רותם אמפרט נגב הגישה תכניות לפתיחת מכרה חדש באזור גבעת מדור. מצורפת כתבה בעמודים הבאים.
- בתקופה האחרונה נצפו מקרים רבים של יעלות שהפילו את העוברים שלהן ככל הנראה בגלל החוסר במזון. כתבה בנושא תפרסם בגיליון הבא...

אירוס ירוחם

אחרי עונה גשומה ומבורכת למדי בחלקה הצפוני של הארץ אנחנו סוף סוף יכולים לראות פריחה גם כאן אצלנו. משלחת אמיצה מהבית ספר שדה בשדה בוקר יצאה לתור אחרי הפרחים המרהיבים ביופיים ובגודלם, הלא הם אירוס ירוחם.

אירוס ירוחם הינו אחד הפרחים הגדולים והמרשימים בארץ, בן למשפחת אירוסי היכל המונה 8 מינים, בעל צבע ארגמן ופרח ענק. שיא פריחתו בסוף פברואר ותחילת מרץ. אירוס, על שם אלת הקשת בענן היוונית הנקראת איריס. אירוס ירוחם הינו האירוס הדרומי ביותר בארץ, ולכן זכה שתיקרא על שמו שמורת טבע מיוחדת.

לאירוס דרך מעניינת להתרבות בעזרת מאביק מאוד מיוחד.

בדרך כלל קיים בטבע מתאם חיובי בין גודל הפרח וכמות הגמול המוצע למאביקים. ככל שהפרח גדול יותר, כך צפוי שנמצא בו כמות גדולה יותר של צוף. אירוסי היכל הם יוצאי דופן בהיותם הצמחים בעלי הפרח הגדול ביותר בארץ, אך בניגוד למצופה אין בהם כלל צוף. בשעות רבות של תצפית במשך היום לא נצפו כלל חרקים המבקרים בפרחי האירוסים - כצפוי בפרח שאינו מציע גמול, ולכן לא היה ברור מיהם המאביקים של הפרחים הענקיים. התעלומה לגבי המאביקים של אירוסי היכל נפתרה בתצפיות לאחר רדת השמש: זכרים של דבורים בודדות (שאינן חברתיות כמו דבורי הדבש), בעיקר מקבוצת המחושיות, (דבורות ענק בעלות פרווה) נכנסים עם השקיעה אל מנהרות הפרחים ולנים שם עד הבוקר. (זכרי המחושיות מתאפיינים במחושיים ארוכים מאד ובכתם לבן או צהוב בקדמת הראש. זכרי המחושיות הם חיות פרוותיות שאפשר לתפוס ביד ללא פחד מעקיצה: לזכרי הדבורים אין עוקץ מכיוון שכל תפקידם בחייהם הקצרים הוא להפרות את הנקבות, ואין סיבה "לבזבז" עליהם כלי נשק כמו העוקץ).

זכרי המחושיות הישנים בפרחי האירוס הם המאביקים הבלעדיים של אירוסי היכל ובלעדיהם לא תיתכן יצירת זרעים.

ממליצה בחום לנצל את זמן הפריחה המרהיב ולצאת לראות ולהריח מקרוב את שמחת אירוסי ירוחם.

קרן כהן

מורה חיילת בבית ספר שדה

אירוס ירוחם
צילמה: קרן כהן

כריית פוספטים בגבעת מדור

פוספט (זרחן) הוא מקרו-נוטריינט - חומר חיוני לחי ולצומח, המצוי בסלעים בגג תצורת משאש (צור) ומתחת לתצורת ע'רב (חוואר). הפוספט משמש כדשן ע"מ להגביר את תפוקת היבול. חברת רותם אמפרט כורה סלעים עתירי פוספט ברחבי הנגב, ממצה מהם את הפוספט והופכת אותו למסיס במים וכך לזמין וצמחים ולאדם.

לאחרונה ביקשה חב' רותם אמפרט להתחיל בכרייה בשדה מס' 6 מדורם לגבעת מדור ומצפון למסילת הרכבת. בשדה סה"כ 17.4 מיליון טונות (!) של פוספט.

במהלך הכרייה יתבצע שיקום של השטח הכולל עיצוב הטופוגרפיה בדומה למצבה הקודם, יצירת ערוצים מרכזיים ומישניים, הנחת שכבת קרקע עליונה בעלת חומרים אורגניים חיוניים וטשטוש פני השטח והעלאת האבנים המשמשות בית גידול לחי ולצומח אל פני השטח.

לצד תהליך השיקום המתקדם יש לכרייה הפרעות ומגרעות הנוגעות לשמירת טבע:

בראש ובראשונה פגיעה נופית - גבעת מדור היא גבעת משאר יפהפייה בין מצלעות רכס חתירה לבקעת צין וכרייה בסביבתה תפגע בנוף הנעים, חניון הלילה שנמצא בתחתית נחל מדור יוסט וימוקם מצפון ובסמוך למכרות. נחל עפרן זורם כיום דרך השטח המיועד לכרייה ונתיבו יוסט. בכל תא שטח בו תתבצע הכרייה צפוי הרס של מערכות אקולוגיות. מחוץ לתחום התכנית בשטחים הסמוכים ייתכנו השפעות שוליים עקיפות על אוכלוסיות בעלי חיים ובתי גידול לדוגמא - עופות דורסים המקננים במצלעות רכס חתירה אשר יפגעו מרעש הפיצוצים המתוכננים במקום.

נשאלת השאלה האם הפגיעה הינה הכרחית והאם לנו כאזרחים אכפת מה קורה גם במקומות מרוחקים, שדה הכרייה החדש נמצא בלב ארץ המכתשים הייחודית לנגב שלנו והפגיעה היא בלתי הפיכה.

גל בן-דרור

מורה חיילת בבית ספר שדה

מטיילים בגבעת מדור

תצפיות מעניינות מהחודש האחרון

תאריך	שם המין	מיקום	הצופה
5/3	4 זאבים	שדה צין	גל בן-דרור, גילי אדוורדסון ודקל פרוינד
9/3	צבוע	נחל קרקש	גל ומשפחת בן-דרור
20/3	שועלה עם גורים	נחל צרור	גילי אדוורדסון
21/3	סלעית קפריסאית	תחנת הטיבוע	דומיניק
25/3	2 חטפיות טורקיות	תחנת הטיבוע	מידד גורן

שיטפון בצין העליון
צילמה: דנה מנקס

סילון קוצני פורח
צילם: רעי סגלי

ליצירת קשר

בית ספר שדה: 08-6532016 (מרכז
הזמנות – שלוחה 1, מחלקת הדרכה -
שלוחה 2).

אתר האינטרנט שלנו:

[/http://bsadeh.boker.org.il](http://bsadeh.boker.org.il)

תגובות, הערות, הארות, מידע לפרסום ועוד...
יש להעביר לארנון לביא או גילי אדוורדסון

matbeon.boker@gmail.com

050-2050584, 050-2050591